

ΟΙ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ
Ο ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΣΤΑ 1864

Α'. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Στις σελίδες 313-319 του σωζόμενου (στην εκκλησία του όσιου Ἀντωνίου του νέου τῆς Βεροίας) κώδικα, όπου καταχωρίζονται οἱ λογαριασμοὶ τῶν δύο σχολείων τῆς Βεροίας στὰ χρόνια 1849-1877, ὑπάρχει ὁ κατάλογος τῶν ἐντύπων καὶ τῶν χειρογράφων τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς (μὲ ἡμερομηνία 10 Μαΐου 1864), πού ἔμεινε ὡς τώρα ἀνέκδοτος¹, ἂν καὶ εἶναι ἀρκετὰ ἐνδιαφέρον, γιατί τὸ εἶδος καὶ τὸ πλῆθος τῶν συχνὰ σπάνιων σήμερα ἐντύπων (τοῦ 16ου - 19ου αἰώνα, ἐκδόσεων Βενετίας, Βιέννης, Παρισίων, Λιψίας, Ἀθηνῶν κλπ.) εἶναι δυνατὸ νὰ ἐπιτρέψῃ ὀρισμένα συμπεράσματα γιὰ τὴ γενικότερη κατάσταση τῆς ἐκπαιδεύσεως στὴ Βέροια τὰ χρόνια ἐκεῖνα².

Ὁ κατάλογος περιλαμβάνει 363 τόμους ἢ 206 τίτλους βιβλίων (κυρίως τοῦ 18ου καὶ 19ου αἰώνα), ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἶναι: τὰ 6 χειρόγραφα, τὰ 11 χάρ-

1. Βλ. Α. ΣΙΓΑΛΑ, Ἀπὸ τὴν πνευματικὴν ζωὴν τῶν ἑλληνικῶν κοινοτήτων τῆς Μακεδονίας. Α'. Ἀρχεῖα καὶ βιβλιοθήκαι Δυτικῆς Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη 1939, σ. 148-156, σ. 149, ἀρ. 4, ὅπου λανθασμένα τυπώθηκε ὅτι ὁ κατάλογος καταχωρίζεται στίς σ. 313-319, ἀντὶ τοῦ ὁρθοῦ 313-319. Τὸ σωστὸ ἐξῆλλου εἶναι ὅτι ὁ κώδικας περιέχει τοὺς λογαριασμοὺς τοῦ σχολείου ὡς τὸ 1877 καὶ ὄχι ὡς τὸ 1864, ὅπως γράφει ὁ Σιγάλας. Πρβ. ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, Ἐκλαϊκευμένα μελετήματα, τόμ. 1, Ἀθ. 1970, σ. 309-310 καὶ Γ. Χ. ΧΙΟΝΙΔΗ, Ἱστορία τῆς Βεροίας, τόμ. 1, Βέροια 1960, σ. 41, Β, β. Τὸ πρακτικὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς καὶ τοῦ Ἀλληλοδιδασκτικοῦ Σχολείου τῆς Βεροίας δημοσίεψα ἤδη στὸ Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον (Σφενδόνη), ἔτ. 1962, σ. 103-106.

2. Γιὰ τὴν ἐκπαίδευση στὴ Βέροια τὰ χρόνια ἐκεῖνα βλ. Στ. Ι. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ, Ἐκπαιδευτικὴ καὶ κοινωνικὴ δραστηριότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Μακεδονίας κατὰ τὸν τελευταῖο αἰώνα τῆς Τουρκοκρατίας, Θεσσαλονίκη 1970, σ. 85-90, ὅπου καὶ βιβλιογραφία. Περισσότερες πληροφορίες παρέχω σὲ εἰδικὸ κεφάλαιο τοῦ ἀνέκδοτου 3ου τόμου τῆς Ἱστορίας τῆς Βεροίας, μὲ βάση κυρίως ἀνέκδοτα ἔγγραφα. Πρβ. καὶ τὴ μελέτη μου γιὰ τὰ σχολεῖα τῆς Βεροίας στὰ 1849-1912, Μακεδονικά 11 (1971) 1-27. Ἡ προέλευση τῶν βιβλίων ἀπὸ τῆς Βενετίας, Βιέννης, Λιψίας, Παρίσι κτλ. εἶναι δυνατὸ νὰ στηρίξῃ ἀκόμα τὴν ὑπόθεση ὅτι προμηθευτὲς καὶ δωρητὲς τοὺς ἦταν οἱ Βεροιώτες πού ἐμπορευόνταν στὴν Εὐρώπη, ὅπως οἱ Βικέλα κ.ἄ. Γιὰ τοὺς Βικέλα βλ. Γ. Χ. ΧΙΟΝΙΔΗ, Ἡ ἐκ Βεροίας καταγομένη οἰκογένεια Βικέλα, Μακεδονικά 7 (1966) 210 - 217. Πρβ. καὶ Π. Κ. ΕΝΕΠΕΚΙΑΝ, Χριστομάνος - Βικέλας - Παπαδιαμάντης. Ἐπιστολαὶ Μαξίμου Μαργουντίου, ἐπισκόπου Κυθήρων (1549 - 1602), Ἀθήνα 1971, σ. 18, 67-71, 73, 74, 76-82, 134-137, 139-159 καὶ 161.

τες και τὰ 2 ἄγραφοι κώδικες. Μερικά βιβλία ὑπάρχουν σὲ περισσότερα σώματα ἢ ἀποτελοῦνται ἀπὸ περισσότερους τόμους. Ἡ σύνταξη τοῦ καταλόγου ἔγινε πρόχειρα και ἐπιπόλαια, ἀφοῦ δὲν κατατάχθηκαν τοῦτα μὲ κάποια σειρά, μὲ βάση π.χ. τὴ χρονολογία τῆς ἐκδόσεως ἢ τοῦ ἐπιθέτου τοῦ συγγραφέα ἢ κατὰ κατηγορίες, συχνὰ μάλιστα ἴδια βιβλία καταχωρίσθηκαν χωριστὰ μὲ διαφορὲς στὴν περιγραφή. Γιὰ τὰ περισσότερα βιβλία δὲν δίνεται καθόλου ἢ δὲν γράφεται ὀλόκληρος ὁ τίτλος ἢ παραλείπεται ὁ συγγραφέας ἢ ὁ μεταφραστής, και ποτὲ δὲν μνημονεύεται ὁ τόπος και ὁ χρόνος ἐκδόσεως. Γιὰ τὰ χειρόγραφα ἰδιαίτερα οἱ βασικὲς πληροφορίες γιὰ τὸ περιεχόμενο θὰ ἦταν περισσότερο χρήσιμες και ὠφέλιμες. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ἡ ἀπογραφή τῶν βιβλίων ἔγινε βιαστικά και ἴσως σὲ συνδυασμὸ μὲ τὸ χῶρο ὅπου βρισκόνταν πρόχειρα τοποθετημένα.

Οἱ ἀτέλειες τοῦ καταλόγου δὲν μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ καταλήξουμε σὲ σωστὰ συμπεράσματα γιὰ τὴν ἀξία τῆς βιβλιοθήκης αὐτῆς ¹, γι' αὐτὸ και κρίθηκε ἐπικίνδυνο νὰ γίνουν ὅλες οἱ συμπληρώσεις πού ἔπρεπε, ἰδιαίτερα γιὰ τὸν τόπο και τὸν χρόνο ἐκδόσεως, ἀφοῦ π.χ., γιὰ ὅσα βιβλία δημοσιεύτηκαν πολλές φορές, δὲν ξέρομε γιὰ ποιά ἐκδοση πρόκειται. Ἀξιοσημείωτο εἶναι ὅτι πολλά βιβλία εἶναι μεταφράσεις. Τὰ περισσότερα εἶναι ἐκκλησιαστικοῦ περιεχομένου ἢ ἐκδόσεις ἀρχαίων συγγραφέων και τὰ λιγότερα σχολικά (κυρίως ἐκδόσεων Ἀθηνῶν), ἰδιαίτερα γραμματικές, λεξικά και βιβλία μαθηματικῶν.

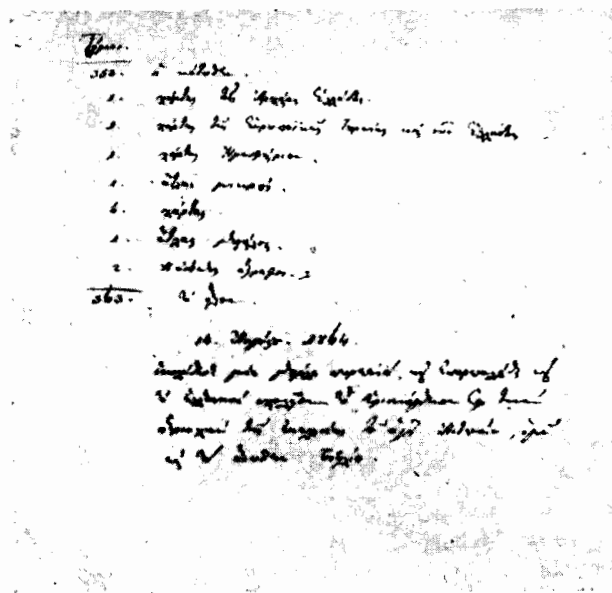
Ὁ γραφέας (ἢ ἀντιγραφέας) τοῦ καταλόγου ἦταν ἀπρόσεκτος, ἀνορθόγραφος και λίγο μορφωμένος, ἀφοῦ κάνει βασικά λάθη ², πού τὰ διορθῶνω στὴ δημοσίευση, γιὰτι ἀλλιῶς τὸ κείμενο θὰ γινόταν περισσότερο δυσανάγνωστο. Ἀπὸ σημείωση πού καταχώρισε ὁ ἴδιος στὸ τέλος τοῦ καταλόγου μαθαίνομε πὼς τὰ βιβλία αὐτὰ ἀήκων στὴ μεγάλη πυρκαϊὰ τῆς 14 Αὐγούστου 1864, ὅποτε καταστράφηκε μεγάλο τμῆμα τῆς Βεροίας (βλ. *Εἰκ. Ι.*) ³.

1. Ὁ Α. ΣΜΥΡΑΝΗΣ, Ἡ πυρκαϊὰ τῆς Βεροίας τοῦ 1864 στὴ λαϊκὴ παράδοση, Μακεδονικά 1 (1940) 518-519, δημοσίεψε ἐνθύμηση ὅπου γράφονται και τὰ ἐξῆς: «Ἐκάμην ἡ βιβλιοθήκη, θαυμαστὴ και ἐξακουστὴ εἰς τὰς πέριξ πόλεις τῆς Μακεδονίας». Οἱ χαρακτηρισμοὶ αὐτοὶ εἶναι ὑπερβολικοὶ, ἀν πρόκειται (πού δὲν τὸ πιστεύω) γιὰ τὴ βιβλιοθήκη τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς.

2. Γράφει π.χ. Ἡλιάς, ἐτοιμολογικόν, πυραματική (φυσική) κ.τ.λ. Τὶς συμπληρώσεις και διορθώσεις, πού ἔκαμα, τὶς τοποθέτησα σὲ γωνιώδεις ἀγκύλες (<), ἐνῶ τὶς λίγες ἀποκαταστάσεις τίτλων σὲ ὀρθιες ἀγκύλες [].

3. Γιὰ τὴν πυρκαϊὰ αὐτὴ τῆς Βεροίας βλ. Α. ΣΜΥΡΑΝΗΣ, ὁ.π., πρβ. και Γ. Χ. ΧΙΟΝΙΔΗΣ, Ἱστορία τῆς Βεροίας, τόμ. 2, Βυζαντινοὶ χρόνοι, Θεσσαλονίκη 1970, σ. 145-146 και σημ. 5, σ. 185 σημ. 2, ὅπου και βιβλιογραφία. Στὸ ἴδιο βιβλίον χρησιμοποίησα ἤδη και βιβλιογραφικά σημειώματα ἀπὸ τοὺς χειρόγραφους κώδικες τῆς Δημοσίας Βιβλιοθήκης τῆς Βεροίας (βλ. σ. 117 σημ. 4, σ. 123 σημ. 2, σ. 127 σημ. 3 σ. 190 και σ. 203).

Δέν ξέρομε ἂν καί τὸ Ἀλληλοδιδασκτικὸ Σχολεῖο εἶχε τόσο ἀξιόλογο βιβλιοθήκη. Πάντως ὑπῆρχε ὁπωσδήποτε στή Βεροία καί ἄλλη βιβλιοθήκη (ἴσως καί περισσότερες), ἀφοῦ καί σήμερα ἀκόμα σώζονται στή Δημοσία Βιβλιοθήκη τῆς Βεροίας (πού ιδρύθηκε μόλις τὸ 1953) ἔντυπα πού φέρουν ἀτομικές σφραγίδες ἰδιοκτητῶν παλιότερες, π.χ. τοῦ 1824, καί πού προέρχονται ἀπὸ τίς ἀξιόλογες βιβλιοθήκες τῶν Βεροιωτῶν γιατρῶν (τοῦ 19ου-20οῦ αἰώνου) Ἀντωνίου Τσοῦπελη καί Χρήστου Χατζημάμογλου κ.ἄ., ὅπως ἓνα σπάνιο ἀντίτυπο τῆς Turcograecia τοῦ Martinus Crusius (Βασιλεία 1584). Ἐξ-

Εἰκ. 1.

ἄλλου, πρὶν ἀπὸ ἔντεκα χρόνια (1960), ὁ συνταξιούχος δικαστικὸς κλητῆρας Ἀλέξανδρος Κ. Κακάνης μού ἔδειξε ἀντίτυπο τῆς σπάνιας πρώτης ἐκδόσεως (Μιλάνο 1476) τῆς Γραμματικῆς τοῦ Κωνσταντίνου Λασκάρεως, πού ἤθελε νὰ τὸ πουλήσῃ. Στὸ Δημόσιο Γυμνάσιο Βεροίας βρῆκα (1960) ἀντίτυπο ἀπὸ τὸ ἀξιόλογο βιβλίον τοῦ Μάρκου Εὐγενικοῦ, Κεφάλαια συλλογιστικά..., Βιέννα 1784. Παλιές ἐκδόσεις ἐκκλησιαστικῶν (κυρίως λειτουργικῶν) βιβλίων ὑπάρχουν καί σήμερα στίς ἐκκλησίες τῆς Βεροίας, ὅπως καί στὸ μοναστήρι τοῦ Τιμίου Προδρόμου, πού ἄλλοτε εἶχε σπουδαία βιβλιοθήκη¹. Σὲ κατάλογο

1. Βλ. Γ. Χ. ΧΙΟΝΙΔΗ, Τὰ γεγονότα εἰς τὴν περιοχὴν Ναούσης - Βεροίας κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1822. Προβλήματα κατὰ τὴν χρονολόγησίν των, Μακεδονικά 8 (1968) 211-221, σ. 217 σημ. 3.

ἀπογραφῆς τῶν ἐπίπλων καὶ σκευῶν τῆς ἐκκλησίας τοῦ ὁσίου Ἀντωνίου τοῦ νέου τῆς Βεροίας (τῆς 2 Μαΐου 1902) μνημονεύονται καὶ μερικὰ βιβλία, ὅπως χειρόγραφες φυλλάδες μὲ βίους ἁγίων κλπ.

Βιβλιοθήκες διατηροῦσαν ἀργότερα στὴ Βέροια, ὁ «Φιλεκπαιδευτικὸς Σύλλογος Βεροίας» (1874-1879), ἡ ἀδελφότητα «Ἀθηνᾶ» (1880), ἡ ἀδελφότητα «Μέλισσα» (1892), τὸ σωματεῖο «Ἐλικῶν», ποὺ εἶχε 500 περίπου βιβλία, τὸ σωματεῖο «Μέγας Ἀλέξανδρος» (1915) κ.ἄ. Πολλὰ ἀπὸ τὰ βιβλία αὐτὰ χάθηκαν, ὑπεξαιρέθηκαν, κλάπηκαν, πούληθηκαν, ἢ βρίσκονται στὴ Δημοσίᾳ Βιβλιοθήκῃ Βεροίας, ὅπως μερικὰ τοῦ πατριάρχου Χρυσάνθου, τοῦ Βεροιώτη ἱερομονάχου Μελετίου κ.ἄ., ἢ στὴν ἐπίσης ἀρκετὰ ἀξιόλογη βιβλιοθήκη τῆς Μητροπόλεως Βεροίας καὶ Ναούσης¹.

Χειρόγραφα ὑπῆρχαν ἀρκετὰ καὶ ἀξιόλογα, βλ. M. RICHARD, Répertoire des bibliothèques et des catalogues de manuscrits grecs, Παρίσι 1958, σ. 236-237, ὅπου (ἐκτὸς ἀπὸ σχετικὲς βιβλιογραφικὲς παραπομπές) δίνεται καὶ ἡ πληροφορία ὅτι τὰ περισσότερα χειρόγραφα τῆς Βεροίας μεταφέρθηκαν (1914-1915) στὴν Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκῃ Ἀθηνῶν, τοῦτο ὅμως θὰ ἐπιβεβαιωθῆ καὶ θὰ ἔχουμε ἴσως λεπτομερέστερες εἰδήσεις, ὅταν δημοσιευθῆ ὁ κατάλογος τῶν νέων χειρογράφων τῆς, ποὺ ἐτοιμάζει ἀπὸ χρόνια ὁ καθηγητῆς κ. Λίνος Πολίτης².

Β'. ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

(σ. 313) *Κατάλογος τῶν βιβλίων τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς. 1864 Μαΐου 10 Τόμοι*

12. Τὰ (εὐρισκόμενα) ἅπαντα τοῦ (Ἰωάννου) Χρυσοστόμου, τόμ. α'. α'. β'. γ'. δ'. δ'. ε'. ε'. στ'. στ'. η'. ιγ'. (Βενετία 1734-1741).

1. Γιὰ τὴ βιβλιοθήκη τῆς μητροπόλεως Βεροίας τὸν 17ο αἰῶνα βλ. ΖΑΧΑΡΙΑ Ν. ΤΣΙΡΠΑΝΑΗ, Οἱ Μακεδόνες σπουδαστὲς τοῦ ἑλληνικοῦ κολλεγίου Ρώμης καὶ ἡ δράση τους στὴν Ἑλλάδα καὶ στὴν Ἰταλία (16ος αἰ. - 1650), Θεσσαλονίκη 1971, σ. 119 καὶ σημ. 4, σ. 200 καὶ σημ. 5, Πρβ. ΜΑΝΟΥΗΛ Ι. ΓΕΔΕΩΝ, Ἡ περὶ βιβλιοθηκῶν ἐκκλησιαστικὴ μέριμνα, Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια 25 (1905) 239.

2. Ὁ ἴδιος κατήρτισε καὶ κατάλογο τῶν λίγων ἀλλὰ ἀξιόλογων χειρογράφων κωδίκων τῆς Δημοσίᾳ Βιβλιοθήκῃ Βεροίας, ποὺ τοὺς μελέτησε μὲ τὴ συνεργασία τῆς δ. Ἑλένης Κακούλιδῃ καὶ τῆς κυρίας Β. Μπόμπου-Σταμάτη, τὴν ἀνοιξὴ τοῦ 1970. Ἐπίσης ὁ Ἀμερικανὸς καθηγητῆς κ. G. Krödel φωτογράφησε (1969, 1970 καὶ 1971) τὸν παλιμψηστο κώδικα καὶ χειρόγραφα τῆς Κ. Διαθήκης κτλ. Πρβ. ἀκόμα ΣΠΥΡΟΥ ΚΟΚΚΙΝΗ, Βιβλιοθήκες καὶ Ἀρχεῖα στὴν Ἑλλάδα, συμβολὴ στὴ μελέτη τῆς πνευματικῆς ἱστορίας τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ, Ἀθήνα 1970, σ. 23, 44 καὶ 120. Εὐχαριστῶ τὸν κ. Λ. Πολίτη γιὰ τὶς πολὺτιμες ὑποδείξεις του, στὸ στάδιο τῆς συγγραφῆς τῆς μικρῆς αὐτῆς μελέτης μου. Στὴ συλλογὴ τῶν στοιχείων γιὰ τὴν εἰσαγωγὴ μὲ βοήθησε καὶ ὁ γυμνασιάρχης Δημήτριος Ἡλ. Παπαδόπουλος, διευθυντῆς καὶ δημιουργὸς τῆς Δημοσίᾳ Βιβλιοθήκῃ Βεροίας, ποὺ πέθανε (ἀπὸ αὐτοκτονητικὸ δυστύχημα) τελευταῖα (1971).

10. Θουκυδίδου μετάφρασις μετὰ λεξικά τῶν φράσεων τοῦ ἰδίου [Θουκυδίδου Ὀλόρου περὶ τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου βιβλία ὀκτώ. Μεταφρασθέντα σχολιασθέντα τε καὶ ἐκδοθέντα τύποις παρὰ Νεοφύτου Δούκα εἰς τόμους δέκα. Ἐν Βιέννῃ παρὰ Ἰοάννα Σγραίμβλ 1805] α' - ι'.
1. Κιβωτὸς (τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης). Λεξικόν. Τόμ. α'. (Κωνσταντινούπολις 1819).
3. Ἀνθίμου Γαζῆ Λεξικόν (Ἑλληνικόν). α'. β'. γ'. (Βενετία 1809, 1812, 1816).
3. Συμμένων Θεσσαλονίκης περὶ τοῦ θείου ναοῦ [Κατὰ αἰρέσεων... Ἰάσιον 1683;].
 1. Γεωγραφικὰ Στράβωνος.
 2. Ὀμήρου Ἰλιάς καὶ Ὀδύσσεια.
 2. Νέα συλλογὴ τῶν Ἱερῶν Συνόδων, τόμος α'.
 4. Εὐγενίου Βουλγάρεως Περὶ συστήματος τοῦ παντός (Βιέννη 1805).
 6. Εὐγενίου Βουλγάρεως. Τὰ ἀρέσκοντα τοῖς φιλοσόφοις (Βιέννη 1805).
 5. Εὐγενίου (Βουλγάρεως) Κριτικαὶ ἐπιστάσεις (Βιέννη 1806).
 2. Ἱστορία Γενικὴ (Κωνσταντίνου) Κούμα. [Ἱστορίαι τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων, Βιέννη 1832] στ'. ιβ'.
 1. Λουκιανοῦ ἅπαντα.
 1. (Βιβλίον καλούμενον) Ραντισμοῦ στηλίτευσις.
 5. Στοιχεῖα Γεωμετρίας (Α.) Τακουετίου (ἐξελληνισθέντα... ὑπὸ Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως, Βιέννη 1805).
 2. Παρθενίου (Μοναχοῦ Ἀγιοταφίτου = Προκοπίου Πελοποννησίου. Βιβλίον καλούμενον) ἔλεγχος κατὰ Ἀθέων (καὶ δυσσεβῶν...) α'. β'.
 1. Ψαλτήριον μετὰ ἐξηγήσεως.
 1. Δαμασκηνὸς εἰς τὸ ἀπλοῦν.
 1. Ἀπάνθισμα διαφόρων κατασκευτικῶν εὐχῶν.
 1. Χρυσάνθου Ἀντίρρησις εἰς τὸ περὶ τοῦ Σινᾶ ὄρους.
 1. Ἀθανασίου τοῦ Παρίου (Ὁ) Ἀντίπαππας (Βιέννη 1785).
 1. Θεοφράστου περὶ φυτῶν ἱστορία.
 2. Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου. τόμ. α'. β'.
 1. Σειρὰ ὑπομνηματιστῶν τοῦ (Νικηφόρου) Θεοτόκη εἰς τὴν ὀκτάτευχον. [Ἁγία Γραφή. Σειρὰ ἑνὸς καὶ πενήντα ὑπομνηματιστῶν εἰς τὴν ὀκτάτευχον καὶ τὰ τῶν Βασιλειῶν... Λειψία 1772].
 1. Κυρίλλου Ἱεροσολύμων τὰ εὕρισκόμενα.
 1. Γεωγραφία Μελετίου Ἀθηνῶν, παλαιὰ καὶ νέα (Βενετία 1728).
 1. Ἑρμηνεῖα εἰς τὸ κατὰ Μᾶρκον Εὐαγγέλιον.
 3. Λόγοι Δημοσθένους μετὰ σχολίων, τόμ. α'. β'. γ'.

2. Θεοδώρου <Γαζή> Γραμματικῆς ὑπόμνημα. α'. β'.

77

(σ. 314)

Τόμοι

77 οἱ ἔμπροσθεν.

1. Ξουαβίου στοιχεῖα λογικῆς.

1. Ἀλεξάνδρου Ἀφροδισιέως ἀποσημειώσεις.

1. Πινδάρου ᾠδαί.

1. Ἡσιόδου ἔργα καὶ ἡμέραι.

1. Ὀμήρου Ὀδύσσεια.

3. Μπαλάνου Βασιλοπούλου ὁδὸς μαθηματικῆ. α'. β'. γ'.

3. Εὐστρατίου ὑπομνήματα εἰς τὰ ἠθικὰ βιβλία τοῦ Ἀριστοτέλους.

3. Ἀγαπίου <μοναχοῦ τοῦ Κρητός. Βιβλίον καλούμενον> Κυριακοδρόμιον.

1. Διπλογραφία.

1. Ἄτλας τοῦ Ἀρχαίου Κόσμου.

2. Ξενοφῶντος ἅπαντα, διεφθαρμένος.

3. Ἰσαάκ <τοῦ Σύρου> τὰ εὐρεθέντα ἀσκητικά.

1. Ἱστορία Θουκυδίδου.

1. Λύχνος τοῦ Διογένους.

7. Στεφάνου Κομ(μ)ητᾶ [Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία]. τόμ. β'. γ'. δ'. ζ'. η'. θ'. ι'.

1. Πλάτωνος ἅπαντα.

1. Ἀριθμητικῆς καὶ Ἀλγέβρας Στοιχεῖα τοῦ Ἀββᾶ δὲ λὰ Καϊλέ.

1. Ἰωάσαφ <Κορνηλίου> λόγοι ἠθικοί, α'.

1. Μαξίμου <Πελοποννησίου> Κυριακοδρόμιον.

1. Ἀπολογία ὑπὸ Ἰωσήπου τοῦ Μοισιόδακος.

1. Ἡσιόδου ἐξήγησις ὑπὸ Ἰωάννου Τζέτζου.

1. Ἀριστοτέλους Ἱστορία περὶ ζώων.

1. Σειρὰ τῶν πατέρων εἰς τὸν μακάριον Ἰώβ.

1. Διονυσίου Ἀλικαρνασσεώς.

1. Ρωμαϊκὴ Ἀρχαιολογία Διονυσίου Ἀλικαρνασσεώς.

1. Τὰ ἅπαντα τοῦ Μ. Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας.

1. Συνεσίου <Ἐπισκόπου Κυρήνης> ἐπιστολάριον.

1. Ἀριστοτέλους πραγματεία περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς, χειρόγραφος.

1. Πεδακίου Διοσκορίδου [Περὶ ὕλης ἰατρικῆς, Κολωνία 1529;].

1. Ἐξήγησις εἰς τὴν ἐξαήμερον τοῦ Μ. Βασιλείου.

1. Λόγοι Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου.

1. Νέα Κλίμαξ.

1. Στράβωνος Γεωγραφικά.
1. Φλέγοντος Τραλλιανού περὶ θαυμασίων.

126

(σ. 315)

Τόμοι

126 οἱ κάτωθεν (sic).

1. Σαλουστίου Φιλοσόφου περὶ Θεῶν καὶ Κόσμου.
2. Συλ(λ)ογή πάντων τῶν Ἱερῶν Κανόνων καὶ Θείων Ἀποστόλων.
2. Θεοκρίτου σχόλια εἰς τὰ εἰδύλλια.
1. Θεολογίας Σύνταγμα.
1. Ἀνανίου (Ἀντιπαρίου) Σπλάχνον γραμματικῆς.
4. Πλουτάρχου παράλληλοι βίοι.
2. Θεοδώρου Γαζῆ. Σχόλια εἰς τὴν Γραμματικὴν.
1. Εὐγενίου (Βουλγάρως) μεταφυσική.
3. Στοιχεῖα μεταφυσικῆς (Εὐγενίου Βουλγάρως, Βενετία 1805).
9. Γολσμίθ, Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος. α'. β'. γ'. εἰς σώματα τρία.
1. Διαθήκη παλαιὰ καὶ νέα, χειρόγραφος.
1. Κύρου Θεοδώρου (Θεοδωρήτου;) ἐπιγράμματα.
1. Ἀριθμητικὴ, χειρόγραφος.
1. Δίσκος [Ρύσιος;] Βιβλίον ρωμαϊκὸν διηρημένον εἰς 23.
3. Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία (Μελετίου Ἀθηνῶν, ἐν Βιέννῃ 1783-1784).
α'. β'. γ'.
1. Γραμματικὴ ἑλληνογερμανικὴ.
1. Γραμματικὴ ἑλληνογαλλικὴ.
1. Γραμματικὴ ἑλληνολατινικὴ.
1. Γραμματικὴ λατινογερμανικὴ.
1. Γραμματικὴ λατινικὴ.
1. Εὐαγγέλιον ἑλληνογερμανικόν.
1. Ψαλτήριον, χειρόγραφον.
2. Γραμματικὴ γερμανικὴ.
2. Γραμματικὴ (Κωνσταντίνου) Λασκάρως.
1. Ἰουλίου Πολυδεύκου Ὀνομαστικόν.
1. Πλουτάρχου παράλληλα.
1. Ἱεροκλέους τοῦ φιλοσόφου Ὑπόμνημα εἰς τὰ Πυθαγορικὰ ἔπη.
1. Ἱστορία συνοπτικὴ τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ Βασιλείου Παπαευθυμίου (Βιέννη 1807).
1. Ἑλληνικὴ Ἱστορία ὑπὸ Παυσανίου.
1. Διάλογος Γραμματικῆς.

2. Κατήχησις Πλάτωνος.
2. Ἀριθμητικὴ Κοΐδη.
2. Γεωμετρία Λεγένδρου.
3. Μέθοδος γαλλογερμανικὴ. α'. β'. γ'.
1. Γεωγραφία μαθηματικὴ καὶ φυσικὴ (Νικολάου) Χορτάκη.
5. Ἀριθμητικὴ Γεράκη (Γ.Α.).

191

(σ. 316)

Τόμοι

191 οἱ ἔμπροσθεν.

1. Ἄτλας Ἀρχαιολογίας.
2. Εὐαγγελικὸς Κῆρυξ (ἐκκλησιαστικὸν περιοδικὸν σύγγραμμα ἐκδιδόμενον κατὰ μῆνα ὑπὸ Κωνσταντίνου Κοντογόνου... ἐν Ἀθήναις 1857 κ.έ.).
1. Γαλλογερμανικὴ Μέθοδος Ὀλενδόρφου.
1. Γερμανικὸν βιβλίον μικρόν.
1. Χρηστομάθεια λατινικῆς γλώσσης.
1. Ἄλγεβρα Βάφα (Χ.).
1. Βιργιλίου ἔργα. Λατινικόν.
1. Αἰσχύλου Τραγωδίαι.
1. Πειραματικὴ Φυσικὴ Ψύχα.
1. Διάλογος περὶ Ὁρθοδοξίας (Θεοδώρου) Βαλ(λ)ιάνου.
1. (Τὰ) Γεωγραφικὰ (Ἀθαν.) Πολυζωΐδου. (Ἀθήναι 1859).
1. Γαλλικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία (Α.Ρ.) Ραγκαβῆ.
1. Μέθοδος Ὀλενδόρφου.
2. Γενικῆς Ἱστορίας ἐγχειρίδιον. Ἀρχαία καὶ Μέση.
1. Ἐτυμολογικὸν (τὸ Μέγα).
1. Τετράτομον τοῦ (Ἰωάννου) Πατούσα [Ἐγκυκλοπαιδεία Φιλολογικὴ] (Βενετία).
3. Ἡ πατρικὴ ἀγάπη.
3. Χρηστομάθεια ἑλληνικὴ.
1. Ἐγκυκλοπαιδεία (Φιλολογικὴ. Ἰωάννου) Πατούσα. γ'. (Βενετία).
1. Γεωμετρία Γεράκη (Γ.Α.).
1. Ὁρθόδοξος διδασκαλία Πλάτωνος.
10. Γραμματικὴ τοῦ (Νεοφύτου) Βάμβρα μικρά.
1. Τὸ Κεκραγάριον (Αὐρηλίου) Αὐγουστίνου.
1. Συλλογὴ ὠφελίμων ἀναγνωσμάτων. τόμ. δ.
1. Ἐγχειρίδιον Ἀριθμητικῆς Γεράκη (Γ.Α.).
11. Φυλλάδια Εὐαγγελικοῦ Κήρυκος.

1. Παλαιὰ Ἑρμηνεία.
1. Ἱστορία Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων.
1. Σφαῖρα Πρόκλου.
1. Συλλογὴ γαλλικῶν δραμάτων.
1. Λατινικά δόγματα.
1. Ἱατροσόφια.
1. Εὐσταθίου Πίναξ.
1. Ἱστορία Φιλοσοφίας (Κωνσταντίνου) Κούμα.
1. Πραγματεία μαθηματικῶν στοιχείων.
2. Ἰουλίου Καίσαρος εἰς τὸ λατινικόν.

253

(σ. 317)

Τόμοι

253 οἱ κάτωθεν (sic).

1. Τριγωνομετρία. τόμ. β'.
1. Μῦθοι καὶ ἀλληγορίαι.
1. Εὐχολόγιον.
1. Ἰωάννου Γραμματικοῦ εἰς τὸν Ἀριστοτέλην.
1. Ἀσκητικά τοῦ Μ. Βασιλείου.
1. Σιμπλικίου ὑπόμνημα (εἰς τὰ γ' βιβλία τοῦ Ἀριστοτέλους Περὶ ψυχῆς).
1. Ἑλληνες Ποιηταί.
1. Κωμωδία Ἀριστοφάνους.
1. Ὀδύσσεια Εὐσταθίου (Θεσσαλονίκης).
1. Ἰλιάς Εὐσταθίου.
1. Κλήμεντος Ἀλεξανδρείας.
1. Γρηγορίου Νύσσης (τὰ εὑρισκόμενα, Παρίσιοι 1638;).
1. Ἱστορία Ἐκκλησιαστικῆ Εὐσεβίου Παμφίλου.
1. Γραμματικὴ Βησσαρίωνος [Μακρῆ. Σταχυολογία τεχνολογικὴ κατ' ἐρωταπόκρισιν τῆς γραμματικῆς τέχνης].
1. Ἀσκητικά Νικηφόρου Θεοτόκη.
1. Ἀνατολικὴ πραγματεία.
1. Ἐκκλησιαστικὸν χειρόγραφον.
1. Ρητορικὴ, χειρόγραφος.
2. Στοιχεῖα (ἀριθμητικῆς) θεωρητικῆς καὶ πρακτικῆς (Σπυρίδωνος) Μανάρη.
1. Σπαρτίον ἔντριτον (Εὐγενίου Βουλγάρεως ... Μόσχα 1838).
1. (Ἡ μέχρι Φιλίππου ἀρχαία) Ἱστορία (τῆς) Μακεδονίας (Ἄβελ Ὀθωνος, μετ.) Μαργαρίτου Δήμιτσα. (Λειψία 1860).

1. Σχόλια εἰς τὸν Ἴσοκράτην ὑπὸ (<Ἀδαμαντίου> Κοραΐ.
2. Ἔργα Κορνηλίου Τακίτου.
 1. Βίοι Νέπωτος εἰς τὸ λατινικόν.
 1. Γραμματικὴ γαλλικὴ (<Α.> Σαμουρκάση.
 1. Γραμματικὴ ἐλληνικὴ Παπαπλιώτου.
 2. Συλλογὴ τῶν γεωγραφηθέντων ἢ περιήγησις Διονυσίου [Γεωγραφικά. Συλλογῆς τῶν ἐν ἐπιτομῇ τοῖς πάλαι γεωγραφηθέντων... Ζωσιμαδῶν]. α'.β'.
 1. Γενικὴ χρονολογία τοῦ Τρέϊ εἰς τὸ γαλλικόν.
 1. Ἡ γῆ καὶ ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸ γαλλικόν.
 1. Φιλολογικὴ καὶ κριτικὴ ἱστορία (<Κωνσταντίνου Κοντογόνου. Ἐν Ἀθήναις 1846>).
 1. Βιβλίον γερμανικόν.
 2. Τὸ Πασχάλιον εἰς τὸ γαλλικόν.
 1. Συντακτικὸν τοῦ (<Νεοφύτου> Βάμβα.
 1. Ἱστορία τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων (<Κωνσταντίνου> Ἀσωπίου <Ἀθήναι 1850>).

291

(σ. 318)

Τόμοι

291 οἱ ἔμπροσθεν

1. Ἐγκόλπιον λογικὸν Κ. Δαπόντε (<Βενετία 1770>).
1. Τῆς Καινῆς Διαθήκης Ἄπαντα (<Λειψία 1697>).
1. Διάλογος γαλλογερμανικός.
1. Ρητορικὴ (<Νεοφύτου> Βάμβα.
1. Συλλογὴ λατινικῶν θεμάτων.
2. Ἐπιστολαὶ (<Ἀδαμαντίου> Κοραΐ.
1. (<Στοιχειώδης>) Ἀλγεβρα Μανάφη (<Σπυρίδωνος, Ἐν Ἰωαννίνοις 1862>).
1. Ἀνθρωπολογία (<Νικολάου> Χορτάκη.
1. Βοήθημα ἱερογραφικόν.
1. Ἐγχειρίδιον τῆς κατὰ Χριστὸν ἠθικῆς Μισαήλ (<Ἀποστολίδου, Ἀθήναι 1849>).
1. Λεξικὸν ἐλληνογερμανικόν.
1. Λεξικὸν γερμανοελληνικόν.
1. Λεξικὸν γραικολατινικόν.
1. Εὐαγγέλιον τοῦ κατὰ Ἰωάννην.
2. Ὀδύσσεια Ὀμήρου καὶ σχόλια.

1. Ἰλιάς Ὁμήρου καὶ σχόλια.
1. Πραγματεία τῆς κατὰ Χριστὸν ἠθικῆς Μισχήλ (Ἀπостоλίδου, Ἀθήναι 1847).
2. Ἀρχαιολογία Νικάρονδ. Γαλλιστί.
4. Κωνσταντίνου Οἰκονόμου (ἐξ Οἰκονόμων) Περὶ τῶν ἑβδομήκοντα ἔρμη-
νευτῶν.
1. Κωνσταντίνου Οἰκονόμου (ἐξ Οἰκονόμων) Περὶ γνησίας προφορᾶς τῆς
ἐλληνικῆς γλώσσης.
3. Τὰ Ἑλληνικά ὑπὸ (Ἰακ. Ρ.) Ραγκαβῆ (Ἐν Ἀθήναις 1853-1854).
1. Νεοελληνικὴ φιλολογία (Α. Παπαδοπούλου Βρετοῦ, Ἀθήναι).
1. Ἐπιστολαὶ τῆς Κ. Ντεσεβινέ. Γαλλιστί.
2. Κορνηλίου Τακίτου.
6. Ἔργα τοῦ Μπουσουέ.
1. (Ἐγχειρίδιον) Ἑβραϊκῆς ἀρχαιολογίας ὑπὸ Κ. Κοντογόνου (Ἐν Ἀθή-
ναις 1844).
2. Τὰ θεμέλια τῆς πίστεως ὑπὸ Ὁμέ.
2. Πασχάλ.
2. Ἔργα τοῦ Μασελόν.
1. Τὰ ρητορικὰ ἀριστουργήματα τοῦ Μασελόν.
1. Κατήχησις τοῦ ἁγίου Κυρίλλου. Γαλλιστί.
1. Ἑλληνικὴ γραμματολογία Ντουροῦ. Γαλλιστί.
1. Ἔργα τοῦ Τακίτου μὲ γαλλικὴν μετάφρασιν.
1. Γενικὴ ἱστορία Μπουσουέ.
6. Παράλληλα Πλουτάρχου.
1. Στοιχεῖα ἠθικῆς ὑπὸ Φραγκίσκου Οὐαιλάνδου. (Ἀθήναι 1845).
1. Ἐρμηνεῖα τοῦ ἱεροῦ νιπτῆρος.

350

(σ. 319)

Τόμοι

350 οἱ κάτωθεν (sic).

1. Χάρτης τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος.
1. Χάρτης τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας καὶ νῦν Ἑλλάδος.
1. Χάρτης Ἡμισφαίριον.
1. Ἄτλας μικρός.
6. Χάρται.
1. Ἄτλας μέγας.

2. Κώδικες ἄγραφοι.

363 τὸ ὅλον.

14 Αὐγούστου 1864.

ἠκολούθησε μία μεγάλη πυρκαϊὰ καὶ ἐπυρπολήθη καὶ τὸ ἐλληνικὸν σχολεῖον τὸ εὕρισκόμενον εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἀγίου Ἀντωνίου, ὁμοῦ καὶ τὰ ἄνωθεν βιβλία.

Βέροια

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Χ. ΧΙΟΝΙΔΗΣ